

O FILOZOFICKEJ ANTROPOLÓGII KAROLA WOJTYLU – JÁNA PAVLA II.

HENRYK PILUŚ: Człowiek w filozofii Karola Wojtyły Jana Pawła II. (Človek vo filozofii Karla Wojtyły Jána Pavla II.) Warszawa, Wydawnictwo WSZECHNICA POLSKA 2002, 419 s.

Nie je veľa európskych filozofických smerov, ktoré prenikli do poľskej filozofie 20. storočia takým výrazným spôsobom ako neotomizmus a personalizmus. (Pravda, ak odhliadneme napríklad od fenomenológie a jej recepcie v poľskej filozofii, o ktorej detailne informuje priekopnícka monografia Cz. Głombika nazvaná *Husserl i Polacy. Pierwsze spotkania, wczesne reakcje*. Katowice 1999).¹

Človek je podľa neotomistického a personalistického chápania permanentne v stave *tvorenia* (a pretvárania) telesno-duchovnej prirodzenosti smerom k svojmu *vyústeniu* do osoby, ktorá je vrcholom všetkej stvorenej skutočnosti a najdokonalejším *obrazom* "trojjedinnej" Božej transcencie aj imanencie.

Človek ako osoba stojí aj v centre filozofie súčasného pápeža Poliaka Karola Wojtylu a práve človek vo filozofii Karola Wojtylu (pápeža Jána Pavla II.) je aj leitmotívom zaujímavej a podnetnej monografie Dr. Henryka Piliuša.

Henryk Piliuś je absolventom Filozofickej fakulty Varšavskej univerzity a ako historik filozofie skúma problematiku poľského neotomizmu, resp. personalizmu v európskom filozofickom a teologickom kontexte už viac ako dvadsať rokov. Dokladá to aj fakticky celá jeho doterajšia tvorba, z ktorej na ilustráciu uvádzame aspoň tieto tituly: *Człowiek w neotomizmie polskim* (1980), *Człowiek w posoborowym neotomizmie polskim* (1990), *Praca własność osobowa w dokumentach Soboru Watykańskiego II.* (1999) a pod. Aspoň na okraj sa žiada poznamenať, že H. Piliuś rozhodne nie je v Poľsku jediným autorom, ktorý sa výskumne orientuje na vyššie uvedenú problematiku. Pripomína napríklad práce M. A. Krapieca (*Ja człowiek. Zarys antropologii filozoficznej*, Lublin 1991) alebo A. Poltawskiego (*Karola Wojtyły filozoficzna analiza człowieka*, Krakow 1993) atď. Vyššie uvedenú monografiu H. Piliuša však možno napriek tomu charakterizovať ako najkomplexnejšiu prezentáciu antropologickej problematiky v tvorbe Karola Wojtylu, pochádzajúcu z pera poľského autora.

Téma je spracovaná nielen na základe zodpovednej analýzy všetkých relevantných (a koherentných) pramenných textov, ale taktiež na základe osvojenia si reprezentatívnej interpretačnej literatúry poľskej i zahraničnej proveniencie. Z pramenných textov, ktoré sú v Piliušovej monografii detailne analyzované, sa žiada uviesť aspoň tieto Wojtylove práce: *Miłość i odpowiedzialność* (1959 1960), *Humanizm a cel człowieka* (1957), *Etyka a teologia moralna* (1967), *Osoba i czyn* (1969), *Osoba ludzka a prawo naturalne* (1970), *Perspektywy człowieka integralny rozwój a eschatologia* (1975), *Problem doświadczenia w etyce* (1969), *Człowiek jest osoba* (1994), *Człowiek i moralność* (1991), *Rozważania o istocie człowieka* (1999) a ďalšie.

¹ Jedna z recenzií na túto prácu bola publikovaná aj v časopise *Filozofia* pod názvom: *O prvých stretnutiach Poliakov s Husserlom*. In: *Filozofia*, roč. 55, 2000, č. 9, s. 744 - 746.

Spracovanie pramennej literatúry je analyticky primerane "hlboké" a explikačne precízne. Autor sa prezentuje ako vskutku dôverný, citlivý a erudovaný znalec filozofického myslenia i diela Karola Wojtyły.

Posudzovaná monografia je vnútorne rozčlenená na deväť ideovo a tematicky koherentných kapitol. Prvá je venovaná východiskám filozofickej a teologickej tvorby Karola Wojtyły, pričom jej súčasťou je aj periodizácia Wojtylovej tvorby na tri základné obdobia: prvé obdobie zahŕňa roky 1946 - 1959, druhé sa ohraničuje rokmi 1960 - 1978 a tretie, tzv. " pápežské", trvá od roku 1978.

Druhá kapitola je nazvaná *Filozofická antropológia* a člení sa na tri podkapitoly. Za ideovo ťažiskové považujem podkapitoly zamerané na problematiku: skúsenosť človeka a skúsenosť mravnosti (morálky), resp. "kresťanská *praxis* človeka".

Tretia a štvrtá kapitola reflektuje Wojtylovu koncepciu *filozofie osoby*. Okrem iného je tu načrtnutá zaujímavá problematika transcencie a integrácie osoby, primát osoby ako filozofický problém, interpersonálny výmer vzťahu "ja-ty", problém alienácie atď.

Piata kapitola implikuje problematiku *teologickej antropológie*. Autor tu prezentuje Wojtylov postoj k tzv. "kristocentrickej antropológii", jeho názor na hodnotu ľudskej osoby a podobne. Túto problematiku exponuje aj v šiestej kapitole, ktorú nazval *Axiológia ľudskej osoby*. V jednotlivých podkapitolách tejto kapitoly analyzuje problematiku vzťahov: hodnoty a pravdy, pravdy a slobody, pravdy a svedomia, slobody a života atď. Ideovým vyústením práce je deviatá kapitola, v ktorej sa autor zaoberá Wojtylovou koncepciou "zásad osobného (individuálneho) i spoločenského života človeka".

H. Piluš vychádza z presvedčenia, že Karol Wojtyła ako filozof a teológ sformuloval jednu z najzaujímavejších koncepcií človeka v 20. storočí. V posudzovanej monografii, ako na to v úvode upozorňuje aj jej autor, nejde len o "synchronickú analýzu" tejto koncepcie, ale ide najmä o jej "diachronickú rekonštrukciu", ktorá umožní *odhalit'* tak "originálne elementy", ako aj "vnútorné ohraničenia" Wojtylovej filozofickej i teologickej antropológie. Práca ako celok dokazuje, že človek vo filozofii K. Wojtyły rozhodne nie je človekom, ktorý patrí *minulosti*. Naopak, je to človek schopný porozumieť sebe a svojej *prítomnosti*, a preto sa už *teraz* vedome a slobodne ponára do *budúcnosti*.

Stotožňujem sa so stanoviskom autora (s. 56), z ktorého vyplýva, že antropologické názory K. Wojtyły sa formovali v ideovo-inšpiratívnej a metodologickej nadväznosti na tradície poľskej romantickej filozofie, iniciatívy medzivojnového západoeurópskeho i poľského neotomizmu, vplyvy fenomenológie Maxa Schelera a napokon aj závery II. vatikánskeho koncilu, na kreovaní ktorých sa podieľal aj vtedy krakovský arcibiskup Karol Wojtyła. (Je známe, že Wojtyła participoval najmä na tvorbe koncilovej konštitúcie *Gaudium et spes*).

Pozitívne sa žiada oceniť už spôsob, akým autor interpretuje Wojtylovu nadväznosť na vyššie uvedené zdroje svojej tvorby. Evidentne sa pritom vyhol tak krajnostiam vyplývajúcim z mechanicky a jednostranne uplatnenej metódy komparácie, ako aj nástrahám tzv. "vplyvológie". V plnom rozsahu to dokladá napríklad jeho interpretácia Wojtylovho vzťahu k M. Schelerovi. Napriek tomu, že Wojtyła už v názve svojej

habilitačnej práce *Ocena možnosti zbudowania etyki chrześcijańskiej przy założeniach systemu Maxa Schelera* (1953) jednoznačne deklaruje svoju nadväznosť na koncepciu Maxa Schelera, autor posudzovanej monografie presvedčivo dokazuje, že Wojtylov vzťah k Schelerovi nebol založený na epigónstve, ale na schopnosti kritickej reflexie, ktorá okrem istej podoby a miery recepcie implikuje aj dimenziu tvorivého a originálneho *prehodnocovania* názorov M. Schelera. Týka sa to najmä Schelerovej koncepcie *skúsenosti a hodnoty*, voči ktorej má Wojtyla zjavné výhrady (s. 71).

Plne súhlasím s názorom H. Piliuša, z ktorého vyplýva, že primárnym predmetom Wojtylovho záujmu nie je človek v nejakom abstraktnom zmysle, ale je ním *osoba* "sebaafirmujúca sa" a zároveň "sebatranscendujúca sa" cez svoj *čin* (s. 124-131). V súvislosti s Piliušiovou interpretáciou Wojtylovho chápania *osoby* sa však pred čitateľom vynára hneď niekoľko otázok: 1. Ak sa Wojtylove chápanie *osoby* kreuje na pozadí "konfrontácie" medzi tomistickým a augustiniánskym personalizmom, nie je (úplne) jasné ako, prečo a v čom sa táto "konfrontácia" prejavila aj na koncepcii človeka ako *osoby*, ktorú sformoval K. Wojtyla?

2. Ak je *osoba* nevyhnutne spätá s určitým *tajomstvom* (s. 371), zostáva človek ako *osoba* tajomstvom aj pre antropologickú koncepciu K. Wojtylu? 3. Je rozdiel medzi antropológiou Karola Wojtylu (t. j. jeho koncepciou človeka do roku 1978) a antropológiou Jána Pavla II. (t. j. jeho koncepciou človeka po roku 1978)? 4. Aký charakter by mala mať tzv. "adekvátna teória človeka", o ktorej sa autor zmieňuje v úvode (s. 8) a v závere (s. 375) svojej práce?

Takto by sa predmetom diskusie mohla stať aj autorom exponovaná problematika *identity ľudskej osoby*, problém transcencie, imanencie a integrácie ľudskej osoby, otázka tzv. "účastenstva" (*uczestnictwa*) človeka na *Pravde* (t. j. takého *oslnenia*, aké prežil Šavol na ceste do Damašku) a v neposlednom rade by sa témou diskusie mohli stať aj Wojtylove úvahy o "zrení" človeka, rozvíjané v jeho filozoficky zameranej (a fundovanej) poézii. Na ilustráciu uvedieme aspoň jednu strofu z Wojtylovej básne *Myšlienky o zrení*:

" ... zrenie, to je prenikanie hĺbkou,
duša je väčšmi zmierená s telom,
väčšmi sa protiví smrti,
znepokojená o zmŕtvychvstanie.
Zrelosť na ťažké stretnutia...
Zrelosť je taktiež bázeň.
Vnikáme do tohto priestoru,
vzd'afujeme sa od onoho počiatku
a tak sa pomaly vraciame:
zrelosť je totiž v láske,
ktorá bázeň mení."

(WOJTYLA, K.: *Brehy duše*. Bratislava, Smena 1990).

Uvedené otázky, poznámky a námety však nijako neznižujú vysokú ideovú aj teoretickú úroveň posudzovanej monografie, ktorá je napísaná exaktným jazykom a explikačne *majstrovským štýlom*. Originálnym spôsobom reflektuje a exponuje viaceré

problémy, ktoré doteraz neboli predmetom sústredeného interdisciplinárneho (t. j. filozofického i teologického) výskumu. Henryk Piluś sa v celej monografii prezentuje ako vskutku erudovaný a nanajvýš kompetentný riešiteľ témy, ktorý výsledkami svojho výskumu nepochybne prispieva k prehĺbovaniu poznania v danej oblasti.

S prihliadnutím na tieto a ďalšie skutočnosti monografiu *Człowiek w filozofii Karola Wojtyły Jana Pawła II.* odporúčam do pozornosti všetkých slovenských čitateľov, ktorí sa zaujímajú o aktuálny stav (a vývinové trendy) nielen v oblasti poľskej, ale aj širšie zameranej európskej filozofickej antropológie, axiológie a etiky. Uvedená kniha H. Piluśa si zaslúži, aby bola prečítaná od prvej až do poslednej strany. Odmenou za vynaloženú intelektuálnu námahu je text, ktorý inšpiruje, provokuje i uspokojuje.

Rudolf Dupkala

Prof. PhDr. Rudolf Dupkala, CSc.

Katedra filozofie FF PU

ul. 17. novembra č. 1

080 78 Prešov

SR